

หลักสังเกตคำไทยแท้
และคำที่มาจากภาษาบาลี
ภาษาสันสกฤต

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

โดย อ.อนุสรณ์ กะดามัน

หลักการสังเกตคำไทยแท้

การแพทย์ฝรั่งครั้งนี้ คือ มาตยาชปนภณหนึ่ง วิถีมาตยาชปนภณนี้
คือการตาตยาชปนภณหนึ่ง คือ ท้องแห้ง บิดคนผู้ได้กินหรืออาหารเป็นพิษ
แล้วไฟพิษในอาหารแห้งแล้วแล้วนี้ คือ ตาตยาชปนภณหนึ่ง
ดังนี้ ชื่อ มาตยาชปนภณ ๗๖๘ ไฟพิษผู้ใดให้ท้องบวมคือ ตาตยาชปนภณ
ท้องบวมนี้ หรือ ตาตยาชปนภณหนึ่ง ในท้องจืดแน่นออกให้โดยไฟแล้ว
แล้วนั้น คอแน่นเป็นดังนี้ ชื่อ มาตยาชปนภณหนึ่ง เหตุว่าคนเป็นดังนี้
ชื่อ ลี เมอกัน ท่านให้กินยาอนนี้ จะทำให้คนนั้นกินยา
ทำให้มากแล้วคนนั้นอยู่คนไปคนอีกคน
นี่คือที่มาของคำไทยแท้

๑.คำไทยแท้ส่วนมากมีพยางค์เดียว

ไม่ว่าจะเป็น คำนาม สรรพนาม วิเศษณ์
บุพบท สันธาน อุทาน ฯลฯ ซึ่งเรียกว่า**ภาษาคำโดด**
เช่น ลุง ป้า น้ำ อากาศ ไก่ ฯลฯ

มีคำไทยแท้หลายคำที่มีหลายพยางค์

เช่น มะม่วง สะใภ้ ตะวัน กระโดด มะพร้าว

ทั้งนี้เพราะสาเหตุที่เกิดจาก

๑.๑ การกร่อนเสียง คำ ๒ พยางค์เมื่อพูดเร็วๆ เข้า คำแรกจะกร่อนลง

มะม่วง - หมากม่วง

ตะกร้อ - ต้นกร้อ

สะคือ - สายคือ

มะตูม - หมากตูม

๑.๒ การแทรกเสียง คือคำ ๒ พยางค์เรียงกันแล้วมีเสียงแทรกตรงกลาง

ดูกระดุม - ดูดุม

ผักกระถิน - ผักถิน

นกกระจอก - นกจอก

ดูกระเดือก - ดูเดือก

๑.๓ การเติมพยางค์หน้าคำมูลโดยเติมคำให้มีความหมายใกล้เคียงกัน

จุ่ม⁺จิม - กระจุ่ม⁺กระจิม⁺

เดียว⁺ - ประเดียว⁺

ท้วง - ประท้วง

ทำ - กระทำ

๒. คำไทยแท้ไม่มีตัวการ์นต์

เช่น กั้น มั่น ลั่น เป็นต้น

คำไทยมีคำที่ใช้เครื่องหมายทัณฑฆาต ๓ คำ คือ

- **ฝั้ว** แปลว่า ถ้ำว่า หากว่า แม่นว่า

- **มาห์** แปลว่า ผี ยักษ์ อมนุษย์ ดิรัจฉาน

- **เยียร์** แปลว่า งามยิ่ง งามเพริศพรึง (คำเหล่านี้จะ

พบได้เฉพาะในวรรณคดีเก่า ๆ เท่านั้น) (จาก หนังสือหลักภาษาไทย ของ
กำชัย ทองหล่อ หน้า ๕๔)

๓. คำไทยแท้จะสะกดตรงตามมาตรา

หมายถึง มีเสียงสะกดในมาตราใดก็ใช้ตัว
นั้นสะกด เช่น มาก จาก คบ ๓๓๓ คด น้อย เป็นต้น
คำว่า เลข สรรพ คต ญาณ ไม่เป็นคำไทยเพราะ
สะกดไม่ตรงมาตรา

๔. คำที่ใช้สระ โอ ทั้งหมดเป็นคำไทย

ผู้ใหญ่หาผ้าใหม่	ให้สะก๊อใช้คล้องคอ
ไฟใจเอาใส่ห่อ	มิหลงไหลใครขอดู
จะใคร่ลงเรือใบ	ดูน้ำใสและปลาปู
สิ่งใดอยู่ในตู้	มิใช่อยู่ที่ตั้งเตียง
บ้าใบ้ถือโยบัว	หูตามัวมาใกล้เตียง
เล่าท่องอย่าละเลียง	ยี่สิบม้วนจำจงดี

ไฟใจแลให้ทาน เป็นบทธาขยานสมัยกรุงศรีอยุธยา

ไฟใจแลให้ทาน	ทั้งนอกในแลเหมโส
ใครใคร่แลของโย	อันใดใช้แลไหลหลง
ใส่กลสไฟใบ	ทั้งใต้เหนือแลใหญ่ยง
โกถีบแลใช้จง	ญี่สิบม้วนคือวาจา

สำหรับท่องจำคำที่ใช้ไม้ม้วน ซึ่งมีเพียง ๒๐ คำ ปรากฏในหนังสือ
จินตามณี (สะกดตามต้นฉบับ)

หนึ่งไชร้หมูไม้ม้วน เป็นบทอาขยานสมัยรัชกาลที่ 3

หนึ่งไชร้หมูไม้ม้วน	ปราชประมวลแต่บุราณ
จักลอกจำลองสาร	ตามอาจารย์บังคับใจ
ใฝ่ใจให้ทานนี้	นอกในมีแลเหมายไส
ใครใคร่แลยองโย	อันใดใช้อย่าไหลหลง
ใส่กลสะโก้ใบ้	ทั้งต่ำใต้และใหญ่ยง
โกถ้ใบแลใช่จง	ใช้ให้คงคำบังคับ

สำหรับท่องจำคำที่ใช้ไม้ม้วน ซึ่งมีเพียง ๒๐ คำ สองบทท้าย
ตัดแปลงจากหนังสือจินตามณี (สะกดตามต้นฉบับ)

๕. คำที่ใช้ ใจ (ไม้มลาย)

ส่วนมากเป็นคำไทย โดยสังเกตได้ว่าจะ
พยางค์เดียวและไม่มีเครื่องหมายทัณฑฆาต เช่น ไป
ไหน ไกล ใจ ไว้ ใจ ใจ เป็นต้น

๖. ไม่ใช่ “ศ ,ษ”

ใช้ “ศ” มีเพียงคำว่า **ศึก ศอก เสิก เสร้า**

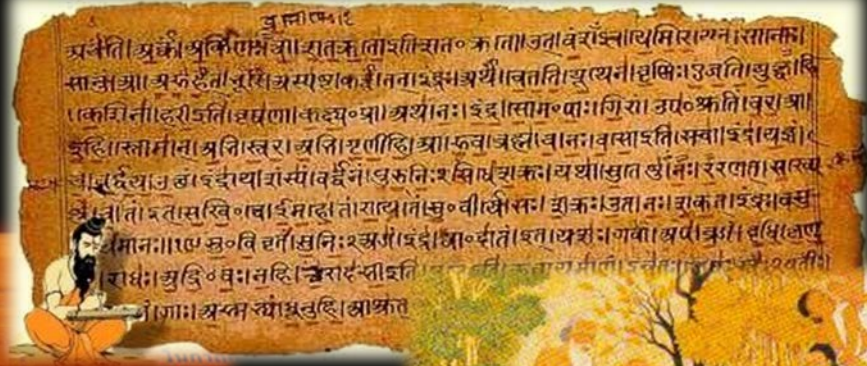
(คำว่า เสิก เป็นคำแผลงมาจาก ศึก พบได้ในวรรณคดีเท่านั้น)

ใช้ “ษ” ยกเว้น คือ **ดาษ กระดาษ ดาษดา**

หมายเหตุ

การที่จะพิจารณาว่าคำใดเป็นคำไทยหรือไม่นั้นจะต้องใช้กฎเกณฑ์หลาย ๆ ข้อประกอบกัน จะใช้กฎเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งเท่านั้นจะไม่ได้ บางทีก็ต้องใช้ความรู้จากการศึกษาภาษาต่างประเทศด้วยเพราะมีคำที่มาจากภาษาต่างประเทศบางคำที่มีการเขียนแบบเดียวกับคำไทย เช่น แยม หรือ ริม วิก ซึ่งต่างก็เป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษทั้งหมดแต่เขียนแบบคำไทย

หลักสังเกตคำที่มาจากภาษาบาลี-สันสกฤต

ตารางเปรียบเทียบคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต

ภาษาบาลี	ภาษาสันสกฤต
๑. สระมี ๘ ตัว คือ อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอ	๑. สระมี ๑๔ ตัว เพิ่มจากบาลี ๖ ตัว คือ ฤ ฌ ฎ ฏ ๒ โอ เอ (แสดงว่าคำที่มี สระ ๖ ตัวนี้จะ เป็นบาลีไม่ได้เด็ดขาด)

ภาษาบาลี

๒. มีพยัญชนะ ๓๓ ตัว
(พยัญชนะวรรค)

ภาษาสันสกฤต

๒. มีพยัญชนะ ๓๕ ตัว เพิ่ม
จากภาษาบาลี ๒ ตัว คือ ศ ษ
(แสดงว่าคำที่มี ศ ษ เป็นภาษาสันสกฤต
* ยกเว้น สอก สิก เสิก โสก เสร้า กระดาษ
ฝิดาษ ดาษดา เป็นคำไทยแท้)

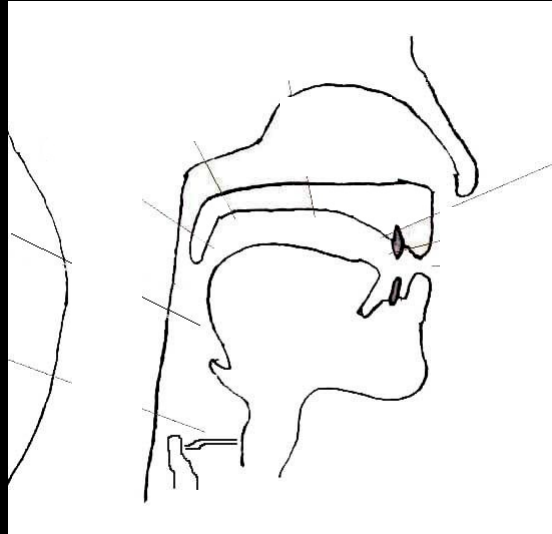
ตารางพยัญชนะวรรค

พยัญชนะในภาษาไทย มี ๔๔ ตัว ดังนี้

ฐานที่เกิด	แถวที่ ๑	แถวที่ ๒	แถวที่ ๓	แถวที่ ๔	แถวที่ ๕
วรรค กะ (เกิดที่คอ)	ก	ข ข	ค ค	ฅ	ง
วรรค จะ (เกิดที่เพดาน)	จ	ฉ	ช ช	ฌ	ญ
วรรค ฎะ (เกิดที่ปุ่มเหงือก)	ฎ ฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
วรรค ตะ (เกิดที่ฟัน)	ด ต	ถ	ท	ธ	น
วรรค ปะ (เกิดที่ริมฝีปาก)	บ ป	ผ ผ	พ ฟ	ภ	ม

เศษวรรค ๑๑ ตัว คือ ย ร ล ว ศ ษ ส ห พ อ ฮ

อวัยวะในการออกเสียง

ฐานที่เกิด

วรรณ กะ (เกิดที่คอ)

วรรณ จะ (เกิดที่เพดาน)

วรรณ ฎะ (เกิดที่ปุ่มเหงือก)

วรรณ ตะ (เกิดที่ฟัน)

วรรณ ปะ (เกิดที่ริมฝีปาก)

ภาษาบาลี

๓. มีตัวสะกดตัวตามแน่นอน
เช่น กัญญา จักขุ ทักขิณะ
ปุจฉา อังณพ คัมภีร์ เป็นต้น

ภาษาสันสกฤต

๓. มีตัวสะกดและตัวตามไม่
แน่นอน เช่น กันยา จักษุ
ทักษิณ ปฤจฉา วิทฺยุ อชฺยาศฺย
 เป็นต้น

หลักตัวสะกดตัวตาม

พยัญชนะในภาษาไทย มี ๔๔ ตัว ดังนี้

ฐานที่เกิด	แถวที่ ๑	แถวที่ ๒	แถวที่ ๓	แถวที่ ๔	แถวที่ ๕
วรรณ กะ (เกิดที่คอ)	ก	ข ข	ค ค	ฅ	ง
วรรณ จะ (เกิดที่เพดาน)	จ	ฉ	ช ช	ฌ	ญ
วรรณ ฎะ (เกิดที่ปุ่มเหงือก)	ฎ ฎ	ฏ	ฑ	ฒ	ณ
วรรณ ตะ (เกิดที่ฟัน)	ด ต	ถ	ท	ธ	น
วรรณ ปะ (เกิดที่ริมฝีปาก)	บ ป	ฝ ฝ	พ ฟ	ภ	ม

ภาษาบาลี

๔. นิยมใช้ พ เช่น กิฬา
จुฬา กรุพ เป็นต้น

ภาษาสันสกฤต

๔. นิยมใช้ ท เช่น กรีทา
จุทา กรุท

ภาษาบาลี

๕. ไม่นิยมควบกล้ำและ
อักษรนำ เช่น ปฐม มัจฉา
สามี มิต ฐาน ปทุม ทวาร
เปม กิริยา เป็นต้น

ภาษาสันสกฤต

๕. นิยมควบกล้ำและอักษรนำ
เช่น ประถม มัตสยา สวามี
มิตร สถาน ประทุม สทวาร
เปรม กริยา เป็นต้น

ภาษาบาลี

๖. นิยมใช้ “ริ” เช่น ภริยา
จริยา อัจฉริยะ เป็นต้น.....

ภาษาสันสกฤต

๖. นิยมใช้ รร (รหั่น) เช่น
ภรรยา จรรยา เนื่องจากแผลง
มาจาก ฤ (ร เผละ)

เช่น วรรณ = วรรณ

ธรรม = ธรรม

* ยกเว้น บรร ที่เป็นคำเขมร

* ข้อควรระวัง

“บรร” ที่ไม่ใช่ภาษาเขมร แต่เป็นภาษาสันสกฤต

บรรพต : ภูเขา

บรรพตีส : ภูเขา

บรรพชา : บวชเณร

บรรพบุรุษ : ผู้เป็นต้นวงศ์ตระกูล

บรรยาการ : อากาศที่ห่อหุ้มโลก

บรรณ : ที่นอน

บรรณ : หนังสือ , ใบบัว

บรรพชิต : นักบวช

บรรษัท : การรวมเข้าหุ้น

ภาษาบาลี

๗. นิยมใช้ **ณ** นำหน้าวรรณ **ณ**
เช่น มณฑล ภัณฑ์ หรือ
ณ นำหน้า ห เช่น กัณหา
ตัณหา

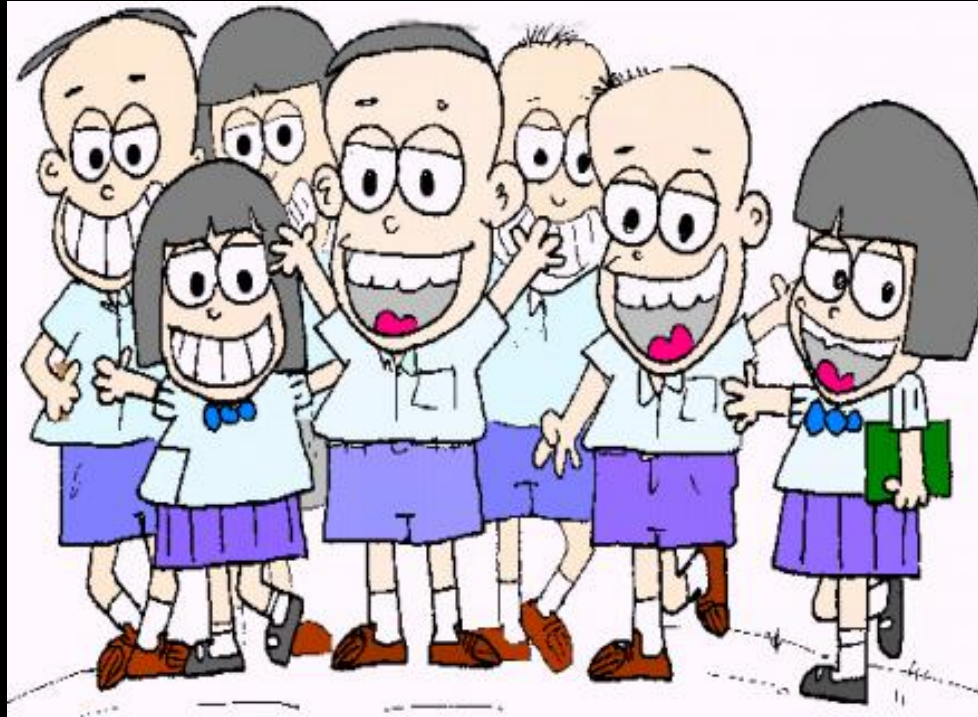
ภาษาสันสกฤต

๗. นิยม “**เคราะห์**” เช่น
วิเคราะห์ สังเคราะห์
อนุเคราะห์ เป็นต้น

เรื่องน่ารู้

๑. ถ้าพยัญชนะ “ ส ” นำหน้า **วรรค ตะ** คำนั้นจะมาจากภาษาสันสกฤต เช่น **สถาพร** **สถาน** **สถิต** เป็นต้น
๒. พยัญชนะเศษวรรคในภาษาบาลีที่ใช้เป็นตัวสะกดได้มี ๕ ตัว คือ **ย ล ว ส พ** เช่น **อัยยิกา** **คุษห** **มัลลิกา** **กัลยาณ** **ชีวหา** **อาสาพห** **ภัสตา** **มัสตุ** เป็นต้น

แบบทดสอบ

http://my.dek-d.com/peth_cd/funnyquiz/?id=239100

๑. ข้อใดเป็นคำไทยแท้ทุกคำ

- ก. บิน สึก เขี่ยน
- ข. เดิน ลำปาง จมูก
- ค. ศิลป์ จันทร์ โต้ะ
- ง. ซอด้ก ซาติ วุฒิ

๒. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของคำไทยแท้

ก. มีพยางค์เดียว

ข. ไม่มีตัวการ์นต์

ค. มีระบบเสียงสูงต่ำ

ง. ใช้หลักตัวสะกดตัวตาม

๓. ข้อใดมีคำไทยแท้ทุกคำ

ก. หนอนบ่อนไต้

ข. บาปบุญคุณโทษ

ค. ทรัพย์ในดินสินในน้ำ

ง. ปากปราศรัย น้ำใจเชือดคอ

๔. ข้อใดหมายถึงลักษณะของคำที่มาจากภาษาบาลี

ก. เดิมเขียนด้วยตัวอักษรเทวนาครี

ข. มีแต่ภาษาพูด ไม่มีตัวอักษรเขียน

ค. เป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้ประกาศพระธรรม
เรียกว่า ธรรมปาติยาย

ง. ทั้งข้อ ๒ และข้อ ๓

อักษรเทวนาครี

धम्मजारी सुखं सेति.

धम्मचारी सुखं सेति ।

ผู้ปฏิบัติธรรม อยู่เป็นสุข

อักษรเทวนาครี (देवनागरी อ่านว่า เท-วะ-นา-คะ-รี; อังกฤษ: Devanagari) พัฒนามา จากอักษรพราหมีในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ ใช้ เขียนภาษาฮินดี ภาษาสันสกฤต ภาษามราฐี ภาษาบาดี ภาษาสินธี ภาษาเนปาล และภาษาอื่นๆ ในประเทศอินเดีย

๕. ข้อใด**ไม่**ได้หมายถึงภาษาสันสกฤต

ก. เป็นถ้อยของคนระดับสูง

ข. ใช้สำหรับบันทึกพระเวทของพราหมณ์ และวรรณคดี

ค. มีแต่ภาษาพูด ไม่มีตัวอักษร

ง. การออกเสียงและการใช้คำมีชั้นเชิงและซับซ้อน

๖. เหตุใดจึงเรียกภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตรวมกันว่า “ภาษาบาลีสันสกฤต”

ก. เพราะเป็นภาษาเดียวกัน

ข. เพราะเป็นภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลเดียวกัน

ค. เพราะมีโครงสร้างพยางค์และสระเหมือนกัน

ง. เพราะเกิดในประเทศอินเดียเหมือนกัน

ตระกูลอินเดีย-ยุโรป (อินโด-ยูโรเปียน) ในสาขาย่อย
อินเดีย-อิหร่าน (อินโด-อิเรเนียน) ซึ่งจัดเป็นภาษาป्राकृतภาษาหนึ่ง

๗. เหตุใดภาษาไทยจึงมีคำภาษาบาลีสันสกฤตปรากฏอยู่จำนวนมาก

ก. เพราะเป็นภาษาตระกูลเดียวกัน

ข. เพราะคนไทยชอบศึกษาวรรณคดีบาลีสันสกฤต

ค. เพราะมีหลักมาตราตัวสะกดที่เหมือนกัน

ง. เพราะไทยรับเข้ามาพร้อมกับศาสนาพุทธและพราหมณ์

๘. ในพจนานุกรมใช้อักษรย่อของคำบาลีและสันสกฤตตรงกับข้อใด

ก. บาลีใช้ ป. สันสกฤตใช้ สส.

ข. บาลีใช้ บ. สันสกฤตใช้ ส.

ค. บาลีใช้ ป. สันสกฤตใช้ ส.

ง. บาลีใช้ บ. สันสกฤตใช้ สส.

๕. ข้อใดคือคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่เป็นคำเดียวกัน
แต่ใช้รูปต่างกัน และมีความหมายเหมือนกัน

ก. กัป - กัลป์

ข. สูญ - ศูนย์

ค. ปัญญา - ปรัชญา

ง. วิตถาร - พิสดาร

๑๐. คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตข้อใดอ่านไม่ถูกต้อง

ก. ภูมิจิ อ่านว่า พูม

ข. เมรุ อ่านว่า เมน

ค. จักพรรดิ อ่านว่า จัก - กุระ - พัด

ง. โลกนิติ อ่านว่า โลก - กะ - นิ - ตี

๑๑. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับภาษาบาลีและสันสกฤต

- ก. ภาษาบาลีมีสระ ๘ ตัว สันสกฤตมีสระ ๑๔ ตัว
- ข. ภาษาบาลีนิยมใช้ “ ริ ” สันสกฤตนิยมใช้ “ ร, รร ”
- ค. ทั้งภาษาบาลีและสันสกฤตยึดหลักเกณฑ์ตัวสะกดตัวตาม
- ง. ภาษาบาลีมีพยัญชนะ ๓๓ ตัว สันสกฤตมี ๓๕ ตัว

๑๒. ข้อใดไม่ใช่คำยืมภาษาบาลี

ก. ไทยทาน

ข. ไอศวรรย์

ค. ไวยากรณ์

ง. มหาพาร

๑๓. ข้อใดไม่ใช่คำยืมภาษาสันสกฤต

ก. ฤๅษี

ข. สานติ

ค. ดาษดา

ง. พิศवास

๑๔. คำยืมภาษาสันสกฤตข้อใดใช้ตัวสะกดอย่างภาษาบาลี

ก. ศานติ

ข. รักษา

ค. หัสติน

ง. อักนี

๑๕. จากข้อความต่อไปนี้ มีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตทั้งหมดกี่คำ (คำซ้ำนับเพียงครั้งเดียว)

พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมของพรหมหรือของท่าน ผู้เป็นใหญ่ เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐ และบริสุทธิ์ พรหมวิหารธรรมประกอบด้วย เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉย

ตอบ ๑๒ คำ

๑๖. คำยืมข้อใดในภาษาบาลีและสันสกฤตใช้ต่างกัน

ก. ปรรายณา

ป.(ปตฺตนา) ส.(ปฺรารุณา)

ข. ธรรม

ป.(ธมฺม) ส.(ธรรม)

ค. สุข

ง. ทั้งข้อ ๑ และข้อ ๒

๑๓. ข้อใดเป็นคำยืมในภาษาบาลี

ก. ชีวิต

ข. วิหาร

ค. เมตตา

ง. ปรรณนา

ชีวิต วิหาร ปรรณนา ใช้ได้ทั้งในภาษาบาลีและสันสกฤต

๑๘. ข้อใดไม่มีคำไทยแท้ปนอยู่

- ก. กรุณา มุกิตา อุเบกขา
- ข. วิหาร ใหญ่ บริสุทธิ
- ค. ธรรม ชีวิต ใจ
- ง. พรหม สุข ดี

๑๘. ข้อใดมีคำที่ใช้สระ “อ” ไม่ถูกต้อง

ก. น้ำใสใจจริง

ข. จุดใต้ตำตอ

ค. หลงไหลได้ปลื้ม

ง. ไตไตในโลกถ้วนอนิจจัง

๒๐. หากต้องการทราบว่าคำนั้นมาจากภาษาใด ควรใช้อะไร เป็นบรรทัดฐาน

- ก. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน
- ข. คู่มือการใช้คำยืมภาษาต่างๆ ในภาษาไทย
- ค. หนังสือเรียนภาษาไทยของกระทรวงศึกษาธิการ
- ง. เอกสารประกอบการเรียนการสอนของสถาบันต่างๆ

พจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

๒๑. ข้อใดเป็นคำยืมภาษาบาลีทุกคำ

ก. อมต มนัส วุฒิ

ข. อาสา ปัญหา สุนฺ

ค. อุตสาหะ รัฐ วิตถาร

ง. ปัญญา ปรีศนา สามัญ

มนัส อุตสาหะ ปรีศนา : ภาษาสันสกฤต

๒๒. คำยืมในภาษาบาลีและสันสกฤตคู่ใดไม่ถูกต้อง

ก. วุฒิ - พฤฒิ

ข. ทิฐิ - ทฤษฏี

ค. กีฬา - กรีฑา

ง. อักษร — อัษรา

๒๓. ข้อใด**ไม่มี**คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤตปนอยู่

- ก. ถ้าอยากดีจำเป็นต้อง**เว้น**ชั่ว
- ข. จิตเกรงกลัวบาปกรรม**ไม่**ทำผิด
- ค. อยากจะสุขทุก**ข์**ต้อง**เว้น**อยู่เป็น**นิ**จ
- ง. แม้ชีพปลิดก็เป็นสุข**พ้น**ทุก**ข์**เอย

